

The results of the analysis suggest that pedagogical psychology not only deepens professional training, but also contributes to the development of values and practical readiness of a psychologist to work in the educational space that meets the requirements of modern society.

Keywords: *pedagogical psychology, professional training of psychologist, educational environment, psychological and pedagogical support, professional competence, modern education.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-162.2025.11>

УДК: 37.01:316.7

Горішна О. М.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ У НОРМАТИВНОМУ ПОЛІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто трансформацію гуманістичних принципів та ціннісних орієнтирів у нормативному полі вітчизняної освіти. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена інтенсивним розвитком освіти у контексті інтеграції до європейського простору задля посилення людиноцентричних аспектів у нормативних актах. Мета статті полягає у тому, щоб проаналізувати гуманістичні тенденції розвитку освіти у базових вітчизняних нормативно-правових актах та окреслити основні напрямки подальшого їх вдосконалення. Наголошено на потребі розкриття змістових аспектів окремих документів, спрямованих на дослідження траєкторії майбутнього вектора розвитку державної освітньої політики на гуманістичних засадах. На основі аналізу наукових джерел та нормативної бази освіти продемонстровано поступове зміщення акценту із ідеологічних радянських підходів до поглиблення гуманістичних концептів освітнього простору та становлення особистісно орієнтованої освіти. Підкреслено, що базові засади цих змін закріплені в Конституції України, що дало можливість створення національного освітнього законодавства. Наголошено на пріоритетності гуманізації освіти в основних документах незалежної України. Зокрема виокремлено нові вектори розвитку освіти, які задекларовані в нормативному полі. Переваги гуманістичного контексту у вітчизняних нормативних документах розкриті у таблиці, яка демонструє порівняння двох Законів «Про освіту» (1991 р. і 2017 р.). Попри соціальні зміни, викликані військовою агресією, дослідження нормативно-правової бази продовжується.

Науковці на основі прогнозів виокремлюють нові гуманістичні тенденції розвитку освіти, що зумовлює потребу оновлення та нормативного регулювання таких проблем, як: освіта дорослих, безплатний досвід до освіти учасникам бойових дій; розробка нормативних засад щодо використання штучного інтелекту в освітньому процесі; правове забезпечення збереження особистих даних учасників освітнього процесу; розвитку системи психологічної допомоги. Подальшого розвитку потребують дослідження, пов'язані із приведенням правових норм освіти до європейських стандартів.

Ключові слова: *гуманізм, гуманізація освіти, гуманістичні тенденції, законодавство, заклад освіти, людиноцентризм, правове поле, нормативна база, нормативні документи.*

У контексті європейської інтеграції Україна протягом останніх десятиліть інтегрує гуманістичні орієнтири цих міжнародних норм у своє освітнє законодавство. Людиноцентричні аспекти стають пріоритетними у процесі реформування національної системи освіти, сприяючи розвитку інклюзивного,

студентоцентрованого та правозахисного підходу в освітньому процесі. Вітчизняне нормативно-правове забезпечення освіти беззаперечно відображає генезис ціннісних загальнолюдських орієнтирів, які сформувалися протягом століть і відобразилися у законодавчих актах Європи і світу.

Освіта як інструмент передачі культурного досвіду від одного покоління до іншого не може існувати поза людською свідомістю, а її розвиток відображає якісні процеси змін у житті суспільства. Зокрема найважливіші концептуальні ідеї реформування освіти відображені у її нормативно-правовому полі, яке у нашому демократичному суспільстві спирається на гуманістичну платформу. Попри активну модернізацію освітнього простору все ж базовими гуманістичними принципами залишаються доступність, рівність, інклюзивність, толерантність, людиноцентризм, якість, автономність, інноваційність.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю аналізу розширення гуманістичних концепцій у нормативно-правових актах, які регулюють розвиток освіти; потребою дослідження змісту документів, у яких задекларовано гуманістичні європейські цінності задля поглиблення людиноцентризму у діяльності закладів освіти.

Мета статті полягає у тому, щоб проаналізувати гуманістичні тенденції розвитку освіти у базових вітчизняних нормативно-правових актах, окреслити основні напрямки подальшого їх розвитку; розкрити змістові аспекти гуманізації освіти в окремих документах.

Філософ, академік і гуманіст В. Кремінь вважає першочерговим завданням соціуму – підвищення якості й доступності освіти, її конкурентоспроможності відповідно до вимог інноваційного розвитку держави, а особистість – основою цивілізаційного поступу XXI століття. [14]. Заклади освіти на правах автономії, дотримуючи основних положень державної освітньої політики, окреслюють маршрути індивідуального розвитку особистості здобувача, зосереджуючись на розширенні на його інтелектуальному і творчому потенціалі.

Нормативно-правова база незалежної України формувалася на досвіді міжнародних таких актів як: Загальна декларація прав людини ООН (1948), Конвенція Про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960), Декларація Про права інвалідів (1975), Болонська декларація (1999), Дакарська декларація «Освіта для всіх» (2000) і Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року. Усі ці документи інтегрують гуманістичні цінності задля пріоритету свободи особистості у суспільному, приватному та освітньому середовищах. Серед основних гуманістичних ідей названих документів є наступні: право на освіту, рівність і гідність людей, забезпечення і підтримка соціальних прав і розвиток гуманістичного світогляду.

Нормативно-правове забезпечення освіти стало предметом наукового пошуку його різних аспектів. І. Семенець-Орлова, Р. Шевчук, Б. Пліш, А. Мошнін, Я. Чмир, Р. Полюлях запропонували основні технологічні напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення освіти шляхом формування кращих якостей людини у рамках нового гуманізму, що пов'язано

зі сприянням самореалізації особистості одночасно в інтересах суспільства та людства [20]. Є. Хриков обґрунтував гуманістичний концепт державно-громадського управління та звернув увагу на важливість партнерства з громадами та органами місцевого самоврядування [17]. Ю. Кириченко, наголошуючи на конституційних засадах гуманізму, здійснив порівняльний аналіз нормативного регулювання освіти в Україні та Європі [9]. З метою забезпечення якості освіти О. Бойко, О. Чабан зосередилися на уведенні нових стандартів та гармонізацією їх у міжнародному контексті [1, с. 135]. В. Ярошевич досліджує комплексне вдосконалення державних механізмів реалізації прав і обов'язків молодих громадян щодо можливості самореалізації і соціалізації зокрема у закладах вищої освіти [19, с. 201]. А Смульська розглядає освіту як основне соціокультурне право людини у контексті реалізації світових демократичних та гуманістичних тенденцій правового поля освіти [16].

Оскільки освіта зазнає постійних змін під впливом розвитку суспільства та політичної ідеології, законодавство про освіту потребує постійного вдосконалення, на що наголошують такі автори: Л. Гаєвська та В. Степанов [2, с. 30].

Аналіз радянських нормативних документів, що супроводжували освіту, дає підстави стверджувати, що окремі гуманістичні тенденції у цих нормативних документах були присутні. Зокрема: в законах та положеннях про освіту простежуються статті, у яких відображено такі гуманістичні тенденції: соціальну та гендерну рівність усіх громадян у правовому полі освіти; усесторонній розвиток особистості; професійна освіта, яка відповідає запитам суспільства; державний і громадський характер навчально-виховних закладів, свобода вибору мови навчання; зв'язок навчання із практичним виробництвом; відокремленість освіти від релігії. Однак, як зауважує О. Лаврут, радянська ідеологія є «інститутом упродовження репресій у сфері застосування розуму», а через її зміст формувалося партійно-ідеологічне мислення суспільства [12, с. 49]. Варто наголосити, що практика управління закладами освіти базувалася на нівелюванні автономії, обмеженню прав усіх споживачів освіти та жорсткою цензурою.

Значний стрибок у річище гуманізації було зроблено напередодні розпаду Радянського Союзу у Закон УРСР «Про освіту» (1991 р.). Цей закон позначений достатньо вагомих гуманістичним концептом. Хоча він наскрізно відображає модель радянської освіти [8].

Аналізуючи нормативний акт 1991 року, В. Кремень, В. Луговий, А. Гуржій, О. Савченко зазначають, що період національної освітньої самоідентифікації завершився остаточною дезінтеграцією української освіти з пострадянським освітнім простором, створенням цілісного комплексу національного освітнього законодавства [14, с. 7].

На думку Н. Дітчек, «першим принципово новим, національним за духом документом» була Постанова Кабінетів Міністрів України № 896 від 3 листопада 1993 року «Про затвердження Державної національної програми

«Освіта» («Україна XXI століття»)» [4, с. 296]. Гуманістична платформа цього документу базувалася на таких ідеях, як: єдність сімейного виховання і освіти, духовність і культура, морально-етичні якості особистості та індивідуальний підхід до їх формування. Ця програма наголошує на відході від засад авторитарної педагогіки та подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей. Проте, унаслідок гострої економічної кризи та невизначеності у соціально-політичних процесах розбудови незалежної України, уряду не вдалося реалізувати дану програму у повному обсязі [3]. Однак, не дивлячись на це О. Якимчук зауважує, що «вона визначила початок рушійних змін у вітчизняній освіті» та заклала «цінності демократичного суспільства, особистісного розвитку, спрямованість до європейського освітнього простору тощо [18, с. 88].

Наступні роки характеризуються гальмуванням розвитку правового поля функціонування освіти. Вагомим поштовхом до формування демократичних та гуманістичних засад освіти у незалежній державі стало прийняття Конституції України у 1996 році. Зокрема важливими були ст. 3 (людину як головного суб'єкта у системі цінностей українського демократичного суспільства); ст. 10 (надання української мови статусу державної); ст. 21 (повага до свободи і прав людини); ст. 23, 24 (право на вільний розвиток) гарантує право кожного на вільний розвиток, що стимулює заклади вищої освіти забезпечувати умови для самореалізації студентів; ст. 27 (право на безпечне життя); ст. 53 (право на освіту, світський характер освіти, відокремлення церкви від держави, заборона пропаганди політичних ідей у закладах освіти) [10].

О. Кузніченко, М. Ільченко зазначають, що Конституція України характеризується розгалуженою системою задекларованих гарантій щодо визнання конституційного права кожного на освіту [11, с. 33].

Закон про вищу освіту 2002 рік закладає підґрунтя для розвитку вітчизняної освіти нового тисячоліття [5]. Цей правовий акт розглядає освіту як інструмент гармонійного розвитку особистості, нівелюючи політичні, партійні і релігійних погляди людини.

«Національна доктрина розвитку освіти» 2002 року посилила тенденцію глобалізації, оскільки вперше наголошується на тому, що центром освітнього процесу є особистість здобувача освіти, який стає суб'єктом. Освіта набирає гуманістичного характеру, який ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу. Вперше задекларовано ідею безперервного навчання або освіти упродовж життя, що розширило доступу до освіти усіх категорій населення і зокрема осіб «з особливостями психічного і фізичного розвитку»; толерантність та відкритість до міжкультурного діалогу [13]. Отже, «Національна доктрина розвитку освіти» формує нову державну освітню політику, що зумовлює трансформацію європейських гуманістичних цінностей та національних традицій в освітній процес закладів освіти.

Глобалізаційні суспільні зміни та формування цифрового освітнього простору зумовило потребу певного прогнозу на майбутнє, що було відображено у 2013 році у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на

період до 2021 року», в основі якої лежать такі нові вектори розвитку: доступність споживачів до якісної освіти; створення освітніх округів; пріоритетність людини; покращення освіти дорослих; інформатизація освіти; вдосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення; впровадження розвивальної педагогіки; забезпечення функціонування української мови та задоволення потреб національних меншин: формування національної системи виховання. У вищій освіті впроваджено освітньо-кваліфікаційні рівні, відображено модернізацію структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу; задекларовано створення закладів освіти різних форм власності; визначено інструменти побудови ефективної системи національного виховання і соціалізації молоді; унормовано специфіку формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти [15]. На основі цієї стратегії усі регіони країни розробляли відповідні програми розвитку освіти. Однак, окремі елементи з точки зору експертів не всі позиції були прогресивними, наприклад: вимога відпрацювання першого місця праці випускниками протягом 5-10 років.

Національна стратегія вплинула на зміст Закону України Про вищу освіту (2014). Посиленню гуманізації освітнього процесу сприяли такі нововведення, як: розширення автономії у системі управління закладом вищої освіти; розроблення стандартів вищої освіти; залучення роботодавців до співпраці із університетськими спільнотами; вдосконалення процедури вступу абітурієнтів у заклади вищої освіти тощо. Вперше згадуються у правовому полі освіти такі поняття: автономія вищого навчального закладу (стаття 1. п. 1); академічна мобільність (стаття 1. п. 2); академічна свобода (стаття 1. п. 3); особа з особливими освітніми потребами (стаття 1. п. 18). Ці інновації були суголосні із європейськими тенденціями і забезпечували місце вітчизняної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг [6].

Фундаментальним документом, який унормовував основні напрями розвитку освіти України у контексті інтеграції в європейський простір, став Закон України «Про освіту» від 2017 року. Однією із специфік цього закону є розширення та уточнення термінології, поглиблення гуманістичного контексту нововведень, зокрема підтримки людиноцентризму на кожному рівні освіти [7]. Далі подана таблиця, яка відображає порівняння двох законів про освіту (1991 р. та 2017 р.) (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння гуманістичних тенденцій у Законі УРСР «Про освіту» (1991 р.) та Закон України «Про освіту» (2017 р.) [7; 8]

№ з.п	Показники	Закон УРСР Про освіту	Закон України Про освіту
1.	<i>Часовий період прийняття</i>	Занепад радянського союзу напередодні здобуття незалежності України	Досвід 27 років незалежності, розроблена низка нормативних актів
2.	<i>Модель освіти</i>	Репродуктивна парадигма освіти, знанневий підхід: передача знань здобувачу освіти без	Компетентнісна особистісно-зорієнтована парадигма освіти; гуманістичний підхід; орієнтація на врахування запитів і потреб

№ з.п	Показники	Закон УРСР Про освіту	Закон України Про освіту
		акцентування уваги застосування їх на практиці	особистості; застосування знань на практиці; використання таксономії Блума в оцінюванні
3.	<i>Основні принципи</i>	Гуманізм, демократизм, національна свідомість, взаємоповага між націями і народами; інтеграція з наукою і виробництвом, взаємозв'язок з освітою інших країн; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку пріоритетність духовних цінностей	Усі принципи повторенні. Додано принципи пов'язані з інклюзивністю
4.	<i>Розкриття гуманістичного контексту у поняттях</i>	Не розкрито	Автономія; академічна свобода; інклюзивне навчання; індивідуальна програма розвитку; особа з особливими освітніми потребами
5.	<i>Право на освіту усіх споживачів освіти</i>	Визначає право кожної особистості на здобуття освіти «незалежно від статі, національності, віросповідання». Однак, відсутні чітко прописані умови для соціально вразливих верств населення	Зазначає, що в Україні створюються рівні умови доступу до освіти: ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти
6.	<i>Право закладів освіти</i>	Самостійне планування роботи; вирішення внутрішніх проблем; прийняття на роботу педагогічних працівників і самостійне використання асигнувань	Попередні права продубльовано; додано здійснення громадського контролю
7.	<i>Повна автономія закладу освіти</i>	Поняття автономії є відсутнім. Державний нагляд і контроль за діяльністю закладів освіти	Надано право суб'єктам освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає у самостійному прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності
8.	<i>Академічна свобода</i>	Освітній процес відбувається у контексті комуністичної пропаганди, в окреслених рамках навчальних дисциплін	Забезпечує свободу вибору у навчальній діяльності, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень
9.	<i>Безпечне освітнє середовище</i>	Поняття є відсутнім.	Вимога формування безпечного середовища в усіх закладів освіти, що унеможливило заповідання учасникам освітнього процесу будь-якої шкоди, зокрема внаслідок недотримання санітарних вимог, захисту персональних даних, якості харчових продуктів, приниження честі, гідності, ділової репутації, пропаганди тощо
10.	<i>Здоровий спосіб життя</i>	Не зазначено	Передбачає умови, заходи і правила у закладах освіти, що спрямовані на формування культури здорового способу життя в усіх учасників освітнього процесу
11.	<i>Індивідуалізація освіти</i>	Відсутність механізмів застосування індивідуального підходу в освіті	Визначено потребу формування індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти

№ з.п	Показники	Закон УРСР Про освіту	Закон України Про освіту
12.	<i>Інклюзивне навчання</i>	Не визначено	Задекларовано систему освітніх послуг, гарантованих державою для здобувачів із ООП, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників
13.	<i>Освіта як інструмент соціалізації</i>	Держава здійснює соціальний захист, однак механізми соціалізації не окреслено	Освіта декларується як важливий інструмент для формування громадянських та соціальних цінностей у глобальному середовищі
14.	<i>Національна ідентифікація через освіту</i>	Освіта закріплюється як важлива соціальна складова суспільства, але нівелюються культурні та національні особливості	Наголошено на важливості національного і патріотичного виховання через вивчення української мови, історії, культурної спадщини і народних традицій
15.	<i>Мова навчання</i>	Передбачає використання української мови в освітньому процесі, але мовна політика до кінця нерозкрита	Чітко задекларовано використання державної української мови в освітньому процесі; право на вибір методів навчання і спілкування для осіб з ООП
16.	<i>Національна рамка кваліфікацій</i>	Дане поняття відсутнє	Виокремлено результати навчання особистості на основі стандартизованої сукупності здобутих компетентностей в освітньому процесі
17.	<i>Фінансування освіти</i>	Державне забезпечення освіти	Передбачено освітню субвенцію та гранти на навчання студентів із сфери бізнесу
18.	<i>Дуальна освіта</i>	Навчання без відриву від місця праці непередбачено	Гармонійне поєднання навчання і розвитку професійних компетентностей на робочому місці
19.	<i>Приватні заклади освіти</i>	Неврегульована приватна освіта	Гарантує рівність прав приватних і державних закладів освіти

Ключовою перевагою нового Закону «Про освіту» (2017 р.) є розширений контент гуманізації задекларованих статей, що відображено у попередній таблиці. Отже, Закон України «Про освіту» 2017 року надає пріоритетність реалізації особистісного потенціалу кожного учасника освітнього процесу, визнає інтеграцію освіти у єдиний європейський простір, декларує права та свободи кожного учасника освітнього процесу, нівелює ідеологічну спрямованість та популяризує національні і культурні традиції українського народу. Механізми реалізації його нормативних положень визначає низка різних уточнень, змін та рекомендацій.

Оскільки на сьогодні розроблені нормативні документи у всіх сферах освіти: дошкільної, загальної середньої, позашкільної, фахової передвищої і вищої, основна увага законотворцями приділяється проблемам побудови стратегій розвитку системи освіти в Україні.

Дослідження нормативної бази продовжується. Серед нових гуманістичних тенденцій, які повинні пронизувати сучасні нормативні акти, науковці Л. Гаєвська та В. Степанов називають: «вільне національно-етнічне самовизначення; розвиток та збереження національної самобутності;

посилення системної пояснювальної роботи і впровадження в освіту недискримінаційного й інклюзивного підходів; посилення заходів щодо підвищення медіаграмотності населення; формування системи виховання толерантності та вміння жити в багатонаціональному суспільстві; забезпечення діалогу між владою та громадськістю» [2, с. 30].

Генезис розвитку нормативно-правових актів освіти демонструє, що зміни світогляду суспільства у напрямі гуманізації вплинули на зміст основних вітчизняних законодавчих актів. Однак, невизначеність, соціальні зміни та наслідки військової агресії посилюють увагу суспільства до гуманізації нормативно-правового забезпечення освіти. З огляду на розвиток освітнього простору, постає потреба у правовому регулюванні таких проблем: освіта дорослих; використання штучного інтелекту; доступ до освіти людей, які постраждали від війни та внутрішньо переміщених осіб; розвиток системи психологічної допомоги людям-жертва війни, використання штучного інтелекту; розширення сфери неформальної освіти для здобувачів та викладачів.

Перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення вітчизняної освіти орієнтовані на удосконалення системи, адаптацію її до сучасних глобальних викликів та інтеграцію в європейський освітній простір. Основні напрямки включають гуманізацію освіти, розвиток інклюзивності, впровадження новітніх технологій, демократизацію та збільшення автономії навчальних закладів, а також підвищення якості педагогічної освіти. Законодавчі ініціативи у цих сферах допоможуть зробити освіту в Україні більш доступною, гнучкою та відповідною вимогам сучасного світу.

Висновки. Отже, розвиток гуманістичних тенденції наскрізно відображається у генезисі нормативно правового забезпечення вітчизняної освіти, яке змінюється відповідно до запитів і потреб суспільства. Динаміка змін у законодавчій базі України поглиблює основні принципи гуманізації серед яких: перехід до особисто-зорієнтованої освіти; розвиток нормативних засад гуманізації освітнього процесу у закладах освіти; врахування у нормативних актах сучасних тенденцій розвитку європейської освіти. Перспективами розвитку є дослідження пов'язані із приведенням правових норм освіти до європейських стандартів.

Використана література:

1. Бойко О., Чабан О. Аналіз нормативно-правового забезпечення якості вищої освіти у вищих начальних закладах. *Вимірювальна техніка та метрологія*. 2012. № 73. С. 133-135. URL : <https://science.lpnu.ua>
2. Гаєвська Л., Степанов В. Роль державної освітньої політики в запобіганні міжнаціональним конфліктам». *Аспекти публічного управління*. 2022. 10 (6). С. 30-36. <https://doi.org/10.15421/152241>.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»): Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.
4. Дітчек. Н. Шляхи гуманізації освітньої шкільної політики в Україні. *Освіта для миру= Edukacja dla pokoju*. 2019. Т-1. Видавництво : ТОВ «Юрка Любченка». URL : <https://lib.iitta.gov.ua>

5. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2984-14>.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014. № 1556-VII. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/357262__357327.
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 1991. № 1060-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text>.
9. Кириченко Ю. Право на освіту за конституціями України та держав континентальної Європи: порівняльно-правовий аналіз. In: *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2015, nr. 2/2 (12). P. 35-39. URL : https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/37778.
10. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
11. Кузніченко О. В., Льченко М. Конституційне право на освіту та його захист в умовах євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 28-35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2023_1_7.
12. Лаврут О. О. Радянська школа у другій половині 1940-х – кінці 1980-х рр.: вимір України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01. історія України. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Вінниця-Черкаси, 2021. URL : <https://chtyvo.org.ua/authors>.
13. Національна доктрина розвитку освіти: затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. URL : <http://www.rada.gov.ua>.
14. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Нац. акад. пед. наук України; редкол. : В. Г. Кремень, В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
15. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 року. N 344/2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
16. Смутьська А. В. До питання законодавчого забезпечення реалізації права людини на освіту: український та зарубіжний контекст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2016. Вип. 22. С. 13-15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_22_4.
17. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. Київ : Знання, 2016.
18. Якимчук О. І. Історичне значення та суперечності реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»). *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. 2018. Випуск 8 (9-10). С. 80-91. URI : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/22045>.
19. Ярошевич В. Ефективність законодавчого та нормативно-правового забезпечення державної молодіжної політики щодо можливостей самореалізації у молоді в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Том 29 (68), № 5. С. 198-202. URL : https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/37.pdf.
20. Semenets-Orlova I., Shevchuk R., Plish B., Moshnin A., Chmyr Ya., Poliuliakh R. Human-Centered Approach in New Development Tendencies of Value-Oriented Public Administration: Potential of Education. *Indian Journals com*. New Delhi Publishers. 2022, 67 (5). P. 899-906. URL : <https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:eaj&volume=67&issue=5&article=025>.

Reference :

1. Boyko O., Chaban O. (2012). Analiz normatyvno-pravovoho zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity u vyshchikh nachal'nykh zakladakh [Analysis of regulatory and legal quality assurance of higher education in higher educational institutions]. *Vymiryuval'na tekhnika ta metrolohiya*. № 73. S. 133-135. URL : <https://science.lpnu.ua> [in Ukrainian].
2. Hayevs'ka L., Stepanov V. (2022). Rol' derzhavnoyi osvith'oyi polityky v zapobihanni mizhnatsional'nym konfliktam». [The role of state educational policy in preventing interethnic conflicts]. *Aspekty publichnoho upravlinnya*. 10 (6). S. 30-36. URL : <https://doi.org/10.15421/152241> [in Ukrainian].

3. Derzhavna natsional'na prohrama «Osvita» («Ukrayina KHKHI stolittya») [State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st Century")]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 3 lystopada 1993 r. № 896. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Ditchek. N. (2019). Shlyakhy humanizatsiyi osvitynoy shkil'noy polityky v Ukrayini. Osvita dlya myru= Edukacja dla pokoju [Ways to humanize educational school policy in Ukraine. Education for peace = Edukacja dla pokoju]. T. 1. Vydavnytstvo : TOV «Yurka Lyubchenka». URL : <https://lib.iitta.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» vid 17.01.2002 № 2984-III [Law of Ukraine "On Higher Education" dated 17.01.2002 No. 2984-III]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2984-1> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» vid 1 lypnya 2014. № 1556-VII [Law of Ukraine "On Higher Education" dated July 1, 2014. No. 1556-VII]. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/357262__357327 [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» vid 05.09.2017. № 2145-VIII [Law of Ukraine "On Education" dated 05.09.2017. No. 2145-VIII]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu». Vidomosti Verkhovnoyi Rady (URSR). 1991. № 1060-KHII. [Law of Ukraine "On Education". Bulletin of the Verkhovna Rada (Ukrainian SSR). 1991. No. 1060-XII]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Kyrychenko Yu. Pravo na osvitu za konstytutsiyamy Ukrayiny ta derzhav kontynental'noyi Yevropy: porivnyal'no-pravovyy analiz [The right to education under the constitutions of Ukraine and continental European states: a comparative legal analysis]. In: *Jurnalul juridic national: teorie si practică*, 2015, nr. 2/2 (12). P. 35-39. URL : https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/37778 [in Ukrainian].
10. Konstytutsiya Ukrayiny. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR) [Constitution of Ukraine. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)]. 1996. № 30. S. 141. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
11. Kuznichenko O. V., Il'chenko M. (2023). Konstytutsiynе pravo na osvitu ta yoho zakhyst v umovakh evrointehratsiyi [Constitutional right to education and its protection in the context of European integration]. *Pivdenoukrayins'kyi pravnychy chasopys*. № 1. S. 28-35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2023_1_7 [in Ukrainian].
12. Lavrut O. O. (2021). Radyans'ka shkola u druhyi polovyni 1940-kh – kintsi 1980-kh rr.: vymir Ukrayiny [Soviet school in the second half of the 1940s – the end of the 1980s: the dimension of Ukraine]. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora istorychnykh nauk za spetsial'nistyuu 07.00.01. istoriya Ukrayiny. Donets'kyi natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stusa, Cherkas'kyi natsional'nyy universytet imeni Bohdana Khmel'nyts'koho, Vinnytsya-Cherkasy. URL : <https://chtyvo.org.ua/> [in Ukrainian].
13. Natsional'na doktryna rozvytku osvity : zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrayiny vid 17.04.2002 r. № 347 [National Doctrine of Education Development: approved by Decree of the President of Ukraine dated April 17, 2002 No. 347]. URL : <http://www.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
14. Natsional'na dopovid' pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukrayini [National report on the state and prospects for the development of education in Ukraine] Nats. akad. ped. nauk Ukrayiny; redkol. : V. H. Kremen' , V. I. Luhovyy, A. M. Hurzhiy, O. Ya. Savchenko ; za zah. red. V. H. Kremenya. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2016. 448 s. [in Ukrainian].
15. Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 25 chervnya 2013 roku. No 344/2013 [National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the Period Until 2021: Decree of the President of Ukraine of June 25, 2013. No 344/2013]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> [in Ukrainian].
16. Smul's'ka A. V. (2016). Do pytannya zakonodavchoho zabezpechennya realizatsiyi prava lyudyny na osvitu: ukrayins'kyi ta zarubizhnyy kontekst [On the issue of legislative support for the implementation of the human right to education: Ukrainian and foreign context]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Pravo*. Vyp. 22. S. 13-15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_22_4. [in Ukrainian].
17. Khrykov Ye. M. (2016). Upravlinnya navchal'nym zakladom [Educational institution management] : Navch. posib. Kyiv : Znannya URL : https://document.kdu.edu.ua/info_zab/011_1398.pdf [in Ukrainian].
18. Yakymchuk O. I. (2018). Istorychne znachennya ta superechnosti realizatsiyi Derzhavnoyi natsional'noyi prohramy «Osvita» («Ukrayina XXI stolittya») Osvitniy diskurs [Historical significance and contradictions of the implementation of the State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st

- Century"). Educational discourse]: zbirnyk naukovykh prats'. Vypusk 8 (9-10). S. 80-91 URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/22045> [in Ukrainian].
19. Yaroshevych V. (2018). Efektyvnist' zakonodavchoho ta normatyvno-pravovoho zabezpechennya derzhavnoyi molodizhnoyi polityky shchodo mozhlyvostey samorealizatsiyi u molodi v Ukrayini [The effectiveness of legislative and regulatory support for state youth policy regarding opportunities for self-realization among young people in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Derzhavne upravlinnya*. Tom 29 (68) № 5. S. 198-202. URL : https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/37.pdf [in Ukrainian].
 20. Semenets-Orlova I., Shevchuk R., Plish B., Moshnin A., Chmyr Ya., Poliuliakh R. Human-Centered Approach in New Development Tendencies of Value-Oriented Public Administration: Potential of Education. *Indian Journals com. New Delhi Publishers*. 2022, 67 (5). P. 899-906. URL : <https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:eaj&volume=67&issue=5&article=025> [in English].

O. HORISHNA. Transformation of humanistic ideas in the normative field of national education.

The article deals with the transformation of humanistic principles and values in the normative field of national education. The relevance of the problem under study is due to the intensive development of education in the context of integration into the European space to enhance human - centric aspects in normative acts. The purpose of the article is to analyze the humanistic tendencies of educational development in basic domestic normative legal acts and to outline the main directions of their further improvement. The need to disclose the content aspects of individual documents aimed at exploring the trajectory of the future vector of development of state educational policy on a humanistic basis is emphasized. On the basis of the analysis of scientific sources and the normative framework of education, a gradual displacement of the emphasis from the ideological Soviet approaches to the deepening of humanistic concepts of educational space and the formation of personally oriented education is demonstrated. Emphasized that the basic principles of these changes are enshrined in the Constitution of Ukraine, which made it possible to create national-educational legislation. The priority of humanization of education in the main documents of independent Ukraine is emphasized. In particular, new vectors of educational development, which are declared in the regulatory field, are distinguished. The advantages of humanistic context in domestic regulatory documents are revealed in the table, which demonstrates the comparison of two laws on education (1991 and 2017). Despite the social changes caused by military aggression, the study of the regulatory framework continues.

Scientists on the basis of forecasts distinguish new humanistic tendencies of education development, which necessitates updating and regulatory regulation of problems such as: adult education, free experience in the education of combatants, development of normative principles for the use of artificial intelligence in the educational process, legal support of personal assistance. Further development requires research related to bringing legal norms of education to European standards.

Keywords: *humanism, humanization of education, humanistic tendencies, legislation, human - centricism, legal field, regulatory framework, regulatory documents.*